

HÂKİMLİK & HMGS SINAVI için

İDARİ YARGILAMA USUL HUKUKU

DERS NOTU

METİN KAYA

İMTİYAZ YAYINLARI

İmtiyaz HÂKİMLİK & HMGS Ders Notu
İDARİ YARGILAMA USUL HUKUKU

Metin Kaya

8. Baskı: Ocak 2026
1. 7. Baskı: Temsil Kitap

ISBN: 978-625-96273-3-5

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı "İMTİYAZ YAYINLARI'na" aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Yayın Yönetmeni: METİN KAYA

Sayfa Tasarımı:
Sanem Hande Bayramoğlu Genç

Kapak Tasarımı:
Can Turan

MATBAA İLETİŞİM: **ARCS Matbaacılık**
Zübeyde Hanım Mahallesi
Aslanbey Caddesi Tuna Han
No: 101/2D İskitler/Ankara
Matbaa Sertifika No: 49427

Kitaba Dair Güncelleme Karekodları:

İÇİNDEKİLER

DENETİM TÜRLERİ.....	7
İDARİ YARGI VE İDARİ YARGILAMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ DENETİMİN KAPSAMI VE SINIRLARI.....	11
İDARİ YARGI KURULUŞLARI.....	21
İDARİ YARGIDA DAVA TÜRLERİ	47
İDARİ YARGIDA DAVALARIN AÇILMASI VE YÜRÜTÜLMESİ.....	87
KANUN YOLLARI	99
ÖZEL YARGILAMA USULLERİ	113
İDARİ YARGILAMADA İSPAT VE DELİLLER	117
ÇALIŞMA SORULARI	125
CEVAP ANAHTARI.....	142

İDARİ YARGILAMA USUL HUKUKU

1. BÖLÜM

DENETİM TÜRLERİ

A. SİYASİ DENETİM

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütmenin denetlenmesi için anayasada düzenlenen bilgi edinme ve denetim yollarıdır. Bunlar;

- ✓ Yazılı Soru
- ✓ Meclis Araştırması
- ✓ Genel Görüşme
- ✓ Meclis soruşturması

B. İDARİ DENETİM

İdarenin yaptığı eylem ve işlemlerin bizzat idare tarafından denetlenmesidir.

Aynı tüzel kişilik içindeki idari kuruluşlardan birinin diğerini denetlemesi hiyerarşi (iç denetim) ile sağlanırken. Ayrı tüzel kişilikler arasındaki denetim (dış denetim) idari vesayet aracılığıyla sağlanır.

C. MALİ DENETİM

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına kamu kurum ve kuruluşlarının mali denetimi Sayıştay aracılığıyla yapılır.

SAYIŞTAY

I. Genel Bilgiler

- ✓ Hesap mahkemesidir.
- ✓ TBMM adına denetim yapar.
- ✓ Anayasa'da yargı bölümünde düzenlenmiştir.
- ✓ Genel bütçeli idareler arasında yer alır.
- ✓ Vergi ve benzeri mali yükümlülüklerde Sayıştay ile Danıştay kararı çelişirse Danıştay kararı esas alınır.

II. Sayıştay'ın Denetim Alanı (Düzenlilik Denetimi – Performans denetimi)

- ✓ Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarını, mahallî idareleri, sermayesinde doğrudan veya dolaylı olarak kamu payı olan özel kanunlar ile kurulmuş anonim ortaklıkları, diğer kamu idarelerini (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları hariç),
- ✓ Yukarıda sayılan idarelere bağlı veya bu idarelerin kurdukları veya doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ortak oldukları her çeşit idare, kuruluş, müessese, birlik, işletme ve şirketleri,
- ✓ Kamu idareleri tarafından yapılan her türlü iç ve dış borçlanma, borç verilmesi, borç geri ödemeleri, yurt dışından alınan hibelerin kullanımı, hibe verilmesi, Hazine garantileri, Hazine alacakları, nakit yönetimi ve bunlarla ilgili diğer hususları; tüm kaynak aktarımları ve kullanımları ile Avrupa Birliği fonları dahil yurt içi ve yurt dışından sağlanan diğer kaynakların ve fonların kullanımını,
- ✓ Kamu idareleri bütçelerinde yer alıp almadığına bakılmaksızın özel hesaplar dahil tüm kamu hesapları, fonları, kaynakları ve faaliyetlerini,

III. Sayıştay'ın Denetim alanına girmeyen Kuruluşlar

- ✓ Meslek Kuruluşları (ilgili olduğu bakanlık)
- ✓ Vakıf Üniversiteleri (YÖK denetleme kurulu denetler)
- ✓ Köyler (Mülki İdare Amirleri denetler)
- ✓ Türkiye Futbol Federasyonu (bağımsız denetim kuruluşları)
- ✓ Türkiye Varlık Fonu (Bağımsız denetim kuruluşları)
- ✓ TBMM (Dış denetim komisyonu)
- ✓ Kendisi (TBMM denetler)
- ✓ Merkez Bankasının bazı harcamaları
- ✓ Siyasi Partiler

IV. Sayıştay'ın Görevleri

- ✓ Kamu idarelerinin mali faaliyet, karar ve işlemlerini hesap verme sorumluluğu çerçevesinde denetler ve sonuçları hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine doğru, yeterli, zamanlı bilgi ve raporlar sunar.
- ✓ Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin; gelir, gider ve mallarına ilişkin hesap ve işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığını denetler, sorumluların hesap ve işlemlerinden kamu zararına yol açan hususları kesin hükme bağlar. (Hesap yargılaması)
- ✓ Genel uygunluk bildirimini Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.
- ✓ Kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapar.

DİKKAT

Sayıştay, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri için düzenleyeceği genel uygunluk bildirimini, kesin hesap kanun tasarısının verilmesinden başlayarak **en geç 75 gün içinde** Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

V. Sayıştay Başkan ve Üyelerinin Seçimi

Sayıştay Başkan ve üyelerinin hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri veya öğrenim itibarıyla bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından onanmış yurt içinde veya yurt dışındaki en az dört yıllık fakülte veya yüksekokulların birinden mezun olduktan sonra **kamu idarelerinde en az on altı yıl** çalışmış olmaları gerekir

Görev süresinin dolmasından **otuz gün önce** veya makamın herhangi bir sebeple **boşalmasından on gün sonra** Sayıştay Başkanı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde seçim sonuçlandırılır. Bu sürelerin hesabında, Meclisin ara verme veya tatilde bulunduğu günler dikkate alınmaz. Sayıştay Başkanı seçilebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olmamak kaydıyla, toplantıya katılanların salt çoğunluğunun oyu aranır.

Sayıştay Başkanının görev süresi **5 yıldır**. Bir kimse en fazla iki defa Sayıştay Başkanı seçilebilir. Başkanın görev süresi yeni Başkan göreve başlayınca kadar devam eder.

DİKKAT

Sayıştay ilamları kesinleştikten sonra **90 gün** içerisinde yerine getirilir. İlam hükümlerinin yerine getirilmesinden, ilamların gönderildiği kamu idarelerinin üst yöneticileri sorumludur.

VI. Sayıştay Başsavcı ve Savcılarının atanması

Sayıştay Başsavcısı Cumhurbaşkanı kararıyla tarafından Sayıştay savcıları ise Cumhurbaşkanı onayıyla atanır. Sayıştay Başsavcısının görev süresi dört yıldır. Süresi dolan Sayıştay Başsavcısı yeniden atanabilir.

VII. Sayıştay Kanunu'nda yer alan kanun yolları

a. Temyiz

Sayıştay dairelerince verilen ilamlar Sayıştay Temyiz Kurulunda temyiz olunur. Bu Kurulca verilen kararlar kesindir. Temyiz süresi ilamın ilgiliye tebliğinden itibaren **60 gündür**.

b. Karar Düzeltme (Yalnızca Sayıştay 'da bulunur, Anayasada yer alır) Temyiz Kurulu kararları hakkında, ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren **15 gün içinde** bir defaya mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler.

c. Yargılamanın İadesi

Yargılamanın iadesi isteminde bulunma süresi ilamın tebliği tarihinden itibaren **5 yıldır**. Yargılamanın iadesi isteminde bulunmak ilamın icrasını alıkoymaz. Yargılamanın iadesi dilekçesini inceleyen daire gerekli gördüğü takdirde, kanunen geçerli teminat karşılığında, icranın geciktirilmesine karar verebilir. Yargılamanın iadesi istemi, hükmü veren dairece incelenir ve ilk olarak yargılamanın iadesi talebinin kabulüne veya reddine karar verilir.

VIII. Sayıştay Denetimi

Denetim; kamu idarelerinin hesap, mali işlem ve faaliyetleri ile iç kontrol sistemlerinin incelenmesi ve kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak kullanılmasının değerlendirilmesidir. Sayıştay tarafından yerindelik denetimi yapılamaz, idarenin takdir yetkisini sınırlandıracak ve ortadan kaldıracak karar alınamaz.

b) Denetim genel kabul görmüş uluslararası denetim standartlarına uygun olarak yürütülür.

c) Sayıştay ve denetçiler denetim faaliyetini bağımsız ve tarafsız olarak yürütür. Sayıştaya denetim görevinin planlanması, programlanması ve yürütülmesinde talimat verilemez

Sayıştay denetimi, düzenlilik denetimi ve performans denetimini kapsar.

Düzenlilik denetimi;

- a) Kamu idarelerinin gelir, gider ve malları ile bunlara ilişkin hesap ve işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespiti,
- b) Kamu idarelerinin mali rapor ve tablolarının, bunlara dayanak oluşturan ve ihtiyaç duyulan her türlü belgelerin değerlendirilerek, bunların güvenilirliği ve doğruluğu hakkında görüş bildirilmesi,
- c) Mali yönetim ve iç kontrol sistemlerinin değerlendirilmesi, suretiyle gerçekleştirilir.

Performans denetimi; hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergelerle ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi suretiyle gerçekleştirilir.

Bu denetimler sonucunda denetimle ilgili olan veya denetimden kaynaklanan ve açıklanması gerekli görülen diğer hususlar da rapor edilebilir.

Sayıştay ilamları kesinleştikten sonra doksan gün içerisinde yerine getirilir. İlam hükümlerinin yerine getirilmesinden, ilamların gönderildiği kamu idarelerinin üst yöneticileri sorumludur.

2. BÖLÜM

İDARİ YARGI VE İDARİ YARGILAMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

DENETİMİN KAPSAMI VE SINIRLARI

A. TÜRK İDARİ YARGI SİSTEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Dayanağını anayasadan alır. Anayasa 155/1'e göre Danıştay idari mahkemelerce verilen ve kanunların başka bir idari yargı merciine bırakmadığı kararlar ve hükümlerin son inceleme mercidir. Kanunlarda gösterilen belirli davalara da ilk derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay biçiminde örgütlenmiştir. Danıştay'ın hem yargısal hem de idari nitelikte görevleri bulunmaktadır. Danıştay bazı davalara ilk derece sıfatı ile bakarken bazı konularda da görüş bildirir.

Görev alanı geniş tutulmuştur. İşlemlerin iptali ve işlemlerle eylemlerden doğan zararın tazmini idari yargıda konu edilebilir. Geniş görevli sistemlerin aksine görev alanı dar olan sistemlerde idari yargı sadece iptal davalarına bakmakta idarenin mali sorumluluğuna yönelik olan tam yargı davalarına bakmamaktadırlar.

Genel görev ilkesi uygulanmaktadır. İdari yargıda genel görevli mahkeme idare mahkemeleridir. Kanunla başka bir mahkemenin görev alanına sokulmayan tüm idare davalarda görevli mahkeme idare mahkemeleridir.

Hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır.

Dereceli sistem öngörülmüştür. İdare ve vergi mahkemeleri ilk derece, istinaf merci bölge idare mahkemeleri ve temyiz süreçlerini inceleyen Danıştay üst derece mahkemelerdir.

B. İDARİ YARGILAMA YÖNTEMİ

I. Yazılılık: İdari yargılama usulü yazılıdır. İdari yargı yerleri incelemeleri dosya üzerinden yaparlar. İdari yargılama usulünde duruşma yapılabilmesi için, idari yargılama usul kanunda öngörülen koşulların gerçekleşmesi gerekir. (16.md)

II. Re'sen Araştırma İlkesi: İdari yargılama usulünde mahkemeler, delillerin araştırılması ve tespitinde, davanın yürütülmesinde kendiliğinden hareket eder. Hâkim tarafların sunduğu delillerle yetinmeyi maddi gerçeği resen araştırma yetkisine sahiptir. (20. md) Re'sen araştırma yetkisi, idari yargılama usulünde, mahkemenin davanın açıldığı andan nihai karar verilinceye kadar geçen safhada, davanın sevk ve idaresi, maddi olayın mevcudiyetinin araştırılması, delillerin elde edilmesi, incelemenin bizzat yapılması veya yaptırılması, maddi olayın hukuki tavsifi , olaya uygulanacak hukuk kurallarının tespiti, olayın hukuki nitelendirmesinin yapılması, iddia ve savunmalarda ortaya konan maddi du-

rumun gerçeğe uygun olup olmadığının araştırılması, işlemin gerekçesinin tespiti, İYUK madde 14’de yer alan ilk inceleme konuları olan görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı, süre, husumet, delillerin takdiri, kamu düzeninden sayılan hususlar, idarenin sorumluluk esaslarının tespiti, tam yargı davalarında hükmedilecek tazminatın miktarı ve hatta tarafların hiç değinmedikleri olaylar ile üzerinde uzlaştıkları vakıalar ve delillerin elde edilmesi ile ilgili olarak, tarafların talebine ihtiyaç duymaksızın, dava ile ilgili kendiliğinden yaptığı tüm araştırmalara verilen addır. Yargı yerleri sebep ikamesi yapabilir.

III. Basit ve Az masraflı Oluşu: İdari yargılama usulü esas itibarıyla basit ve az masraflıdır.

IV. Savcılık Makamı: İdari yargılama usulünde savcılık makamı yalnızca Danıştay’da bulunmaktadır.

V. Delil Türleri: Tanık dinlenmez, yemine başvurulmaz. Bilirkişi atanabilir. Keşif yapılabilir. (HMK’ya atf bulunur)

Dikkat: Taleple bağıllık ilkesi İdari Yargılama Usul Kanunu’nda açıkça düzenlenmemiştir. Ancak hukukun genel ilkelerinden biri olarak idari yargıda kural olarak uygulanmaktadır. Taleple bağıllık ilkesi, aksi kanunlarda öngörülmedikçe hem adli hem de idari yargıda hukukun en önemli ilkelerinden biri olarak uygulanmaktadır. İdari yargılamada mahkemeler taleple bağıllık ilkesinin sonucu olarak iptal davalarında yalnızca dava dilekçesinde iptali istenen işlem hakkında; tam yargı davalarında ise yine dava dilekçesinde talep edilen miktarına kadar hüküm kurabilir.

C. İDARİ YARGI DENETİMİNİN SINIRLARI (ANAYASA – 125. MADDE)

Anayasa 125/4’ göre, yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlarda ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı veremezler. İdare, yükümlü olduğu bir kamu hizmetini ifa ederken hizmetin gereklerini belirlemek, hizmet için en yerinde olanın ne olduğunu seçmek ve takdir etmek, kanunun verdiği yetkiye bağlı olarak şartların oluşması halinde harekete geçip geçmemek ya da ne zaman ve nerde harekete geçileceğini tespit etmek hakkına sahiptir. Bu sebeple, idari yargıda, takdir yetkisine dayanılarak yapılan işlemin yerindeliliğinin denetimi yapılamaz. Karatepe, idareye tanınan yerindeliliğin tayininin, mevcut seçeneklerden birisinin tercih edilmesi ile sınırlı olduğunu ifade etmiştir. İdarenin, hukuken geçerli çözüm yolları içerisinde kendisine göre en uygun olanı seçme yetkisine sahip olduğu hallerde yapılacak denetim sadece kanunen geçerli çözüm yollarından birinin seçilip seçilmediğinin kontrolü şeklinde olacaktır. Eğer idare, izin verilen çözüm yollarından birini seçmiş ise artık neden öteki çözüm yollarını seçmediği sorgulanamayacaktır. Örneğin; bir belediye, sahip olduğu bütçesiyle hizmet verdiği alanda park, ya da köprü işleri yapmaya yetkili ise ve tercihini park yapmak yolunda kullanmışsa artık ona neden köprü yapmadığı sorulmayacaktır. Böyle bir sorgulama yapılması, yargı organının idari işlemin niteliğine karar vermesi anlamını taşıyacaktır.

İdari Yargı yürütmenin görevinin yerine getirilmesini kısıtlayacak biçimde karar alamaz. İdari yargı denetimi idare tarafından yapılmış olması gereken idari işlem veya eylemin varlığına bağlıdır. İdare tarafından yapılmış bir işlem veya eylem olmadan idareyi belli bir yönde işlem ya da eylem yapmaya zorlamak amacıyla idari yargıya başvurulamaz.

İdari yargı idari işlem ve eylem niteliğinde veya takdir yetkisinin kaldırarak biçimde karar alamaz. İdari yargı yerleri idari işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğunun veya aykırılığının saptanmasından sonra idare yerine geçip eylem ve işlem yapamaz. İdarenin takdir yetkisini ortadan kaldıramaz. Takdir yetkisinin ölçütleri ise, eşitlik ilkesine uygunluk, kamu yararı ve hizmet gereklerine uygunluk, kanuna uygunluk maddi olaya uygunluktur.

D. İDARİ YARGIDA YARGI DENETİMİNİN KAPSAMI

I. Yasama Kısıntısı: Bazı idari işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır.

Bunlar;

- ✓ Hâkimler ve Savcılar Kurulunun meslekten çıkarma dışındaki kararları
- ✓ Yüksek Askeri Şura'nın terfi işlemleri ve kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri
- ✓ Kamu görevlileri yüksek hakem kurulu kararları
- ✓ Spor Tahkim Kurulu kararları
- ✓ Sayıştay kararları
- ✓ Yargıtay Başkanlar Kurulu ve Büyük Genel Kurul kararları (Kanunda düzenlenmiştir.)
- ✓ Danıştay Başkanlar Kurulu kararları (Kanunla düzenlenmiştir.)

II. Yargı Kısıntısı

İdari işlemlerin denetlenmesine, bizzat idari yargı yerlerinin kendileri tarafından getirilen kısıtlamalardır. Hükümet tasarrufları, idari makamlar tarafından tesis edilen ve hukuka aykırılığı ileri sürülemeyecek olan işlemlerdir. Örneğin yürütmenin salt siyasi nitelikteki işlemleri, zorunlu göç ve iskân kararları gibi idari nitelikteki işlemler hükümet tasarrufu olarak nitelenmektedir.

E. İDARİ YARGININ GÖREV ALANINA GİRMEYEN KONULAR

Anayasanın 125. Maddesine göre idarenin her türlü işlem ve eylemine karşı yargı yolu açıktır. İdare tarafından tesis edilen bir işlemin idari yargının görev alanına girebilmesi için idari işlem niteliği taşıması gerekmektedir. Yine idari yargıda görülebilecek tazminat davası olabilmesi için idari eylemden kaynaklı zarar meydana gelmesi gerekir. Bu bölümde idari işlem veya eylem niteliği taşımasına rağmen kanunlarla adli yargının görev alanına giren konuları inceleyeceğiz.

I. YASAMA ORGANININ İŞLEMLERİ

a. Yasama İşlemleri

Yasama işlemi olan kanun ve yargı yolu açık olan parlamento kararlarına karşı açılacak davada yetkili mahkeme Anayasa Mahkemesidir. Yasama işlemleri idari yargının görev alanına girmez.

b. Yasama Organının İdari İşlemleri

Yasama organı tarafından yapılan ve yasama faaliyetine yardımcı nitelikteki işlemler idari yargının görev alanına girmektedir.

- ✓ Meclis Başkanlık divanı tarafından TBMM memurlarına yönelik tesis edilen işlemler
- ✓ Sayıştay üyelerinin aylık ve ödeneklerine yönelik yapılan işlemlere karşı açılacak davalar idari yargıda görülür.

II. YARGI ORGANININ İŞLEMLERİ

a. Yargısal Nitelikteki İşlemler

Yargı organının yargısal nitelikteki kararları idari yargının görev alanına girmez. İçtihadı birleştirme kurulu kararları ile Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına karşı idari yargıda dava açılmaz.

b. Yargı Organının İdari İşlemleri

Yargı organlarının kendi personellerine dair yaptığı işlemler idari yargının görev alanına girmektedir.

- ✓ Yargıtay Başkanlar Kurulunun iş bölümü kararı
- ✓ Hâkimler ve Savcılar Kurulu bir hâkimi meslekten çıkarması işlemine karşı açılacak davalar idari yargıda görülür.
- ✓ Yüksek yargı organlarının üyelerine verdiği disiplin cezalarına karşı açılacak davalarda idari yargı mercileri görevlidir.

III. KAMU İKTİDASI TEŞEKKÜLLERİNİN FAALİYETLERİ

a. İdari Yargının Görev Alanına Giren Konular

Kendileriyle ilgili mevzuatın uygulanmasından veya hizmetin gerektirdiği faaliyetlerin amaca uygun olarak tanzim ve ifasına yönelik kararları idari karar niteliğinde olduğu için uyuşmazlık idari yargıda çözülür.

- ✓ Elektrik kablosunun düşmesi nedeniyle açılan davada görevli yargı yeri TEK kamu hizmeti niteliği ağır basan kurum olduğu için idari yargıdır.
- ✓ Kamu görevlilerine verilen disiplin cezaları görevden alma işlemleri, çıkardıkları yönetmeliklere karşı açılacak davalarda görevli mahkeme idari yargıdır.

b. Adli Yargının Görev Alanına Giren Konular

KİT'lerin üçüncü kişilerle ve günlük işlerinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar adli yargının görev alanına girmektedir. KİT'lerin mal ve hizmet alımına ilişkin faaliyetleri adli yargının görev alanına girmektedir.

Örnek – 1:

Ankara – Konya hızlı treninin devrilmesi durumunda;

- ✓ Trendeki yolculardan birinin zarar görmesi halinde taşıma sözleşmesine aykırılık olduğu için açılacak davada görevli yargı yeri adli yargıdır.
- ✓ Trenin devrilmesi sonucu yoldan geçen birinin zarar görmesi halinde aralarında sözleşme ilişkisi bulunmadığı için açılacak davada görevli yargı yeri idari yargıdır.
- ✓ Ankara – Konya hızlı treninde bavulun kaybolması halinde açılacak davada arada sözleşme ilişkisi bulunduğu için açılacak davada görevli mahkeme adli yargıdır.

IV. ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİ

Kamu ihalelerinde sözleşme imzalanıncaya kadar ortaya çıkan uyuşmazlıklar idari yargının görev alanına girmektedir. Bu kapsamda, ihale şartnamesini hazırlanmasında, ilan sürecinde kararın alınmasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar idari yargıda çözülür. Kamu ihaleleri, Yap İşlet, Yap İşlet Devret sözleşmelerine karşı açılacak davalar adli yargının görev alanına girmektedir.

İdari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar sözleşme öncesi veya sonrası olduğuna bakılmaksızın idari yargıda çözülür.

V. ABONMAN SÖZLEŞMELERİ

a. Sözleşmeden Doğan Yükümlülük

Su, doğalgaz aboneliği gibi sözleşmeler özel hukuk sözleşmesi niteliği taşıdığı için sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar adli yargıda görülür. Fatura borcunun ödenmemesi durumunda dava adli yargıda görülür.

b. Tarife Değişiklikleri

İdare tarafından sunulan elektrik, doğalgaz su gibi hizmetlerin ücretlerine yönelik yapılan tek yanlı değişiklikler düzenleyici işlem niteliğinde olduğu için açılacak davalarda görevli yargı yeri idari yargıdır. Ankara Büyükşehir Belediye Meclisince alınan su ücretlerinin değişikliğine karşı açılacak davada görevli yargı yeri idari yargıdır.

VI. KABAHATLER KANUNU KAPSAMINDA UYGULANACAK İDARİ YAPTIRIMLAR

a. Kanunilik İlkesi

Hangi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir. Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı, ancak kanunla belirlenebilir.

b. Zaman Bakımından Uygulama

Türk Ceza Kanunu'nun zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler bakımından da uygulanır. Ancak, kabahatler karşılığında öngörülen idarî yaptırımlara ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından derhal uygulama kuralı geçerlidir. Kabahat, failin icraî veya ihmali davranışı gerçekleştirdiği zaman işlenmiş sayılır. Neticenin olduğu zaman, bu bakımdan dikkate alınmaz.

c. Kabahatten Dolayı Sorumluluğun Esasları

Kabahat, icraî veya ihmali davranışla işlenebilir. İhmali davranışla işlenmiş kabahatin varlığı için kişi açısından belli bir icraî davranışta bulunma hususunda hukukî yükümlülüğün varlığı gereklidir. Kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilir.

Fiili işlediği sırada **15 yaşını doldurmamış çocuk hakkında** idarî para cezası uygulanamaz. Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişi hakkında idarî para cezası uygulanmaz.

Kabahate teşebbüs cezalandırılmaz. Ancak, teşebbüsün de cezalandırılabilmesine dair ilgili kanunda hüküm bulunan haller saklıdır. Bu durumda, Türk Ceza Kanununun suça teşebbüse ve gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümleri, kabahatler bakımından da uygulanır.

Dikkat: Bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi halinde bu kabahatlere ilişkin tanımlarda sadece idarî para cezası öngörülmüşse, en ağır idarî para cezası verilir. Bu kabahatlerle ilgili olarak kanunda idarî para cezasından başka idarî yaptırımlar da öngörülmüş ise, bu yaptırımların her birinin uygulanmasına karar verilir. Aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idarî para cezası verilir. Kesintisiz fiille işlenebilen kabahatlerde, bu nedenle idarî yaptırım kararı verilmeye kadar fiil tek sayılır. Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır.

d. Yaptırım Türleri

Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibarettir. İdarî tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir. Kabahatin konusunu oluşturan veya işlenmesi suretiyle elde edilen eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine, ancak kanunda açık hüküm bulunan hallerde karar verilebilir.

e. Zamanaşımı

Soruşturma zamanaşımının dolması halinde kabahatten dolayı kişi hakkında idarî para cezasına karar verilemez. Soruşturma zamanaşımı süresi;

- ✓ Yüzbin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde beş yıl
- ✓ Ellibin Türk Lirası veya daha fazla idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde dört yıl
- ✓ Ellibin Türk Lirasından az idarî para cezasını gerektiren kabahatlerde üç yıldır.

f. Karar Verme Yetkisi ve Kanun Yolları

Kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye ilgili kanunda açıkça gösterilen idarî kurul, makam veya kamu görevlileri yetkilidir. Kanunda açık hüküm bulunmayan hallerde ilgili kamu kurum ve kuruluşunun en üst amiri bu konuda yetkilidir. İdarî kurul, makam veya kamu görevlileri, ancak ilgili kamu kurum ve kuruluşunun görev alanına giren yerlerde işlenen kabahatler dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir.

Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde bir kabahat dolayısıyla idarî yaptırım kararı vermeye yetkilidir. Kovuşturma konusu fiilin kabahat oluşturduğunun anlaşılması halinde mahkeme tarafından idarî yaptırım kararı verilir.

İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren **en geç 15 gün içinde, sulh ceza hakimliğine başvurulabilir.** Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde idarî yaptırım kararı kesinleşir. Sulh ceza hakimliğinin verdiği son karara karşı, Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraz edilebilir. Bu itiraz, kararın tebliği tarihinden itibaren en geç iki hafta içinde yapılır.

İdarî yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idarî yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görülür.

g.Kabahat Türleri

- ✓ Emre aykırı davranış
- ✓ Dilencilik
- ✓ Kumar
- ✓ Sarhoşluk
- ✓ Gürültü
- ✓ Rahatsız etme
- ✓ İşgal
- ✓ Kimlik Biildirmeme
- ✓ Tütün mamüllerini tüketme
- ✓ Çevreyi kirletme
- ✓ Asılsız ihbar
- ✓ Afiş asma

h. İdari Yargının Görev Alanına Giren İdari Para Cezaları

- ✓ Çevre Kanunu uyarınca verilen para cezaları
- ✓ Petrol Kanunu uyarınca verilen para cezaları
- ✓ Düzenleyici denetleyici kuruluşlar tarafından verilen para cezaları (SPK, RK, EPDK)
- ✓ Posta hizmetleri Kanunu uyarınca verilen para cezaları
- ✓ Tüketicinin Korunması Kanunu uyarınca verilen para cezaları
- ✓ Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca verilen para cezaları
- ✓ Afet ve Riskli Alanların Dönüştürülmesi Kanunu uyarınca kesilen para cezaları
- ✓ Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu Uyarınca kesilen para cezaları

VII. İDARENİN MAL EDİNME İŞLEMLERİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR

a. İdari Yargının Görev Alanına Giren İşler

Kamulaştırma, istimval, geçici işgal işleminin iptaline karşı açılacak davalar idari yargıda görülür.

b. Adli Yargının Görevine Giren İşler

- ✓ Bedel uyuşmazlıkları
- ✓ Kısmen kamulaştırmadan doğan uyuşmazlıklar
- ✓ Kamulaştırılan taşınmazın malikinin geri alma hakkından doğan uyuşmazlıklar ile maddi düzeltim davaları.
- ✓ Fiili yol oluşturan işlemler (hukuka aykırı kamulaştırmasız el atma)

VIII. KARA YOLLARI TRAFİK KANUNU (2918 sayılı Kanun)

Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesine göre, işleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, halinde de dava adli yargının görev alanına girer. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır. İdarenin taşıtlarının sebep olduğu kazalardan doğan uyuşmazlığı adli yargının görev alanına girdiği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Sorun idarenin kara yolunda önlem almamasından dolayı meydana gelen kazalarda hangi yargı kolunun görevli olduğu sorunudur. Bu tür zararlardan doğan uyuşmazlıklarda Uyuşmazlık Mahkemesi içtihat geliştirmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesine göre, "ilgili maddenin karayollarında, can ve mal güvenliği yönünden trafik düzeninin sağlanarak trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemleri kapsadığı ve Kanunun, trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanmasını ve denetlenmesini, ilgili kuruluşları ve bunların görev yetki ve sorumlulukları ile, çalışma usullerini kapsadığı, dolayısıyla oluşan trafik kazası nedeniyle açılacak sorumluluk davalarının görüm ve çözümünde adli yargının görevli olduğu; meydana gelen zararın tazmini istemiyle açılan bu davanın da adli yargı yerinde çözülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Konuyla İlişkin Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Örnekleri

03.10.2011 tarihinde Ceyhan-Adana Çevreyolunda Tekfen şantiyesinden D 400 karayoluna çıkar-ken, 01 V... plakalı araç ile karıştığı trafik kazasında; kaza tespit tutanağı, kroki ve bilirkişi raporlarında da görüleceği üzere Karayolları Genel Müdürlüğünün tedbirsiz olarak, yol durumu ve çalışması ile yol bölmesinde hiçbir işaretleme ve kurala uygun gereken tedbirleri almadığından dolayı meydana gelen kaza sonucunda oluşan zararın tazmini konusunda açılacak davada adli yargı görevlidir.

19..... plaka sayılı aracın 06.07.2013 tarihinde davacı-sürücü H.Ç.'in sevk ve idaresinde, Çamaş İlçesi istikametinden Fatsa İlçesi istikametine doğru giderken, Tepeli Mahallesi 52-54 nolu il yolunun 4. km kesim levhasının bulunduğu noktaya geldiğinde, yolun mucurlu bir şekilde bırakılması ve çalışmanın yapıldığı yolun ilerisinde ve gerisinde yeterli ve gerekli uyarıcı levhanın da bırakılmaması, olabilecek muhtemel kazaları engelleyecek nitelikte herhangi bir tedbirin alınmaması sebebiyle, ortaya çıkan zararın tazmini için açılacak dava da adli yargı görevlidir.

IX. İcra Ve İflas Dairesi Görevlilerinin Kusurlarından Doğan Uyuşmazlıklar

İcra ve İflas Kanunu'nun 5.maddesine göre, İcra ve İflas Dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları, ancak idare aleyhine açılabilir. Devletin, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır. Bu davalara adliye mahkemelerinde bakılır.

X. Kamu Görevlilerine Karşı Açılacak Davalar

Kamu görevlilerinin görevlerini ifa ettikleri sırada verdikleri zarardan doğan uyuşmazlıklar doğrudan devlete karşı açılır. İdari yargıda kamu görevlisine karşı dava açılmaz. Kamu görevlisinin mahkemenin kararının uygulamaması halinde dava idare aleyhine açılır.

- ✓ Kamu görevlilerinin şahsi kusurlarından doğan davalar adli yargının görev alanına girer.
- ✓ İdarenin kurum zararını tazmin amacıyla kamu görevlisine karşı açtığı davalar adli yargıda görülür.

XI. Tapu Siciline İlişkin Davalar

Tapu sicilinin değiştirilmesi, tesciline ilişkin davalarda adli yargı yerleri görevlidir. Tapu sicilinin tutulmasından doğan davalar zararın tazminine ilişkin davalarda adli yargı görevlidir.

XII. Nüfus sicillerine ilişkin davalar

Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır.

XIII. Koruma tedbiri nedeniyle tazminat davaları:

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre koruma tedbiri nedeniyle açılacak davalar görevli mahkeme ağır ceza mahkemeleridir. İlgililer yerleşim yeri mahkemelerinde üç ay herhalde bir yıl içinde dava açabilirler. Ancak Yakalama, tutuklama, konutunu terk etmeme veya bağımlılıktan arınmak amacıyla hastanede tedavi olma tedbirlerine maruz kaldıktan sonra hakkında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilen kişilerin ya da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri hükümlülük sürelerinden fazla olan kişilerin tazminat talebini Tazminat Komisyonu inceler. Komisyona başvuru süresi hüküm kesinleştikten sonra 3 ay herhalde 1 yıldır. Komisyon kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Komisyon aracılığıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz dilekçesi müracaata ilişkin diğer tüm belgelerle birlikte derhal itiraz mercine gönderilir. Bu itiraz öncelikli işlerden sayılarak üç ay içinde karara bağlanır. Mahkeme tarafından Komisyon kararı yerinde görülmezse işin esası hakkında karar verilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

IVX. Vakıf Üniversitesi:

Vakıf üniversitelerinin akademik kadro dışında kalan personeline ilişkin uyuşmazlıklardan doğan davalar, öğrenci borçlarından doğan uyuşmazlıklar adli yargıda görülür. Vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin öğrencilik haklarından doğan davalarda idari yargının görev alanına girmektedir. Vakıf üniversitesinin görevli akademik personelin sözleşme feshi ve buna bağlı ortaya çıkan zararlardan doğan davalarda idari yargının görev alanına girmektedir. Konuya ilişkin Uyuşmazlık Mahkemesi kararı da şöyledir: "....."Vakıf Üniversitesinin, sürekli ve düzenli nitelikteki kamu hizmetinde çalıştırdığı öğretim elemanın; statüsü, göreve alınması, hak ve yetkileri gözetildiğinde, İdare Hukuku kapsamında bir kamu personeli olduğu açıktır. Bununla birlikte, öğretim elemanın sözleşmesinin feshine ilişkin üniversite işleminin idare hukuku anlamında bir idari işlem olduğunda kuşku bulunmamakla birlikte, bu idari işlemde kaynaklanan tazmin isteminin (taraflar arasındaki ihbar ve kötüniyet tazminatı alacağına ilişkin olan davanın,) 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari Dava Türleri ve İdari Yargı Yetkisinin Sınırı" başlıklı 2. Maddesinin b fıkrasında belirtilen; "İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları" kapsamında idari yargı yerinde görülmesi gerekmektedir"

XV. Kadastro Kanunu, Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Esnaf ve Sanatkarların siciliyle ilgili davalar, Orman sınırlamasına ilişkin itiraz davaları adli yargıda görülür.

